

שאמר ואבואה אליה, והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן:

9. בראשית (פרשת ויצא) פרק ל פסוק א - ב

ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחיה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי: (ב) ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן: רמב"ן

ועל דרך הפשט אמרה רחל ליעקב שיתן לה בנים, ובאמת דעתה לאמר שיתפלל עליה, אבל שיתפלל עליה עד שיתן לה בנים על כל פנים, ואם אין שתמית עצמה בצער. דברה שלא כהוגן בקנאותה, וחשבה כי באהבתו אותה יתענה יעקב וילבש שק ואפר ויתפלל עד שיהיו לה בנים שלא תמות בצערה. ויחר אף יעקב - שאין תפלת הצדיקים בידם שתשמע ותענה על כל פנים. ובעבור שדברה דרך געגועי הנשים האהובות להפחידו במיתתה חרה אפיו, ולכך אמר לה שאינו במקום אלקים שיפקוד העקרות על כל פנים, ואינו חושש בדבר, כי ממנה נמנע פרי הבטן ולא ממנו, וזה ליסר אותה ולהכלימה. והנה הצדקת בראותה שלא תוכל להסמך על תפלת יעקב, שבה להתפלל על עצמה, אל שומע צעקה, וזהו וישמע אליה אלקים

מהמקום של החוסר אונים באה הישועה

10. בראשית (פרשת ויצא) פרק כח פסוק יא - טו

(יא) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשיתיו וישכב במקום ההוא: (יב) ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו: (יג) והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך: (יד) והנה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך: (טו) והנה אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך והשבתיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך:

11. קדושת לוי בראשית פרשת ויצא

זה 'כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך', כלומר אז כשעשה מה שהבטחתי לך ותשוב לארץ ישראל, אז כשתתפלל אמלא בקשתך ומשאלתך, וכשלא תתפלל תעזב שמירתך ממך. אמנם בדרך קודם שתכנס לארץ ישראל, ולא יהא לך שנים עשר שבטים, אז אין אתה עדיין בשלימות, אז 'אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך', ואנכי אסייע לך בצדקה, אפילו כשלא תתעורר עצמך בתפלה. אמנם אחר שאעשה את אשר דברתי לך, אז להתעוררות התחתון ולתפלה אתה צריך, וזה 'כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך', ולאחר שאעשה אתה צריך להתעוררות מעצמך.

12. בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק א

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם: רש"י

(א) וישא יעקב רגליו - משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. כך מפורש בבראשית רבה (ע ח):

פרשת ויצא - לנצל את רגעי השפל

השלב בו היו יעקב והאימהות במצוקה

1. בראשית (פרשת ויצא) פרק כח פסוק י

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: רש"י

ויצא יעקב מבאר שבע - לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה

2. בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק מב - מו

(מב) ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך:

(מג) ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה: (מד) וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך: (מה) עד שוב אף אחיך ממך וישכח את אשר עשית לו ושלחתי וליקחתיך משם למה אשפל גם שניכם יום אחד: (מו) ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת פאלה מבנות הארץ למה לי חיים: (א) ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוה ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען: (ב) קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמה וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמה:

3. אור החיים בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק מו

(מו) קצתי בחיי וגו'. לא רצתה לגלות הדבר ליצחק משום איסור רכילות ואמרה סיבה אחרת, אבל מה שגילתה ליעקב אדרבה קיימה מצות (ויקרא יט) לא תעמוד על דם רעך:

4. רשב"ם בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק מו

(מו) אם לוקח יעקב - דרך חכמה אמרה רבקה ליצחק להרחיק יעקב מעשו ולא גילתה לו שבשביל שטימת אחיו עשתה כן:

5. בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק יז

(יז) ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה: רש"י

(יז) ועיני לאה רכות - שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן:

6. בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק י - יב

(י) ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו: (יא) וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויברך:

7. בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק טז - יח

(טז) וילבן שתי בנות שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל: (יז) ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה: (יח) ויאָהב יעקב את רחל ויאמר אַעבְדְךָ שְׁבַע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתֵךְ הַקְטָנָה:

8. בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק כא

(כא) ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה: רש"י

(כא) מלאו ימי - שאמרה לי אמי. ועוד מלאו ימי, שהרי אני בן שמונים וארבע שנה ואימתי אעמיד שנים עשר שבטים, וזהו

שבעצמה התפללה ולא שמה בטחונה רק על הקדוש ברוך הוא, על כן וישמע אליה, וא"ש הכל והבן.

13. הרב זקס

לפעמים, דווקא כשאנו מרגישים בידות גמורה אנו מגלים שאיננו לבד. אנחנו יכולים לפגוש את אלוקים בעיצומה של האימה ובליבה של תחושת כישלון. כך קרה לי ברגעים קשים במיוחד, כאשר הרגשתי לא-ראוי, קורס תחת הנטל, נטוש, מזולזל, מבוזז ומדוכדך. דווקא אז הרגשתי את יד ה' מושטת אליי להצילני, כאותה יד של איש זר שהציל אותי מטביעה בים באיטליה בירח הדבש שלי. [j] זוהי סגולתו של יעקב-ישראל, האיש שמצא את אלוקים בלב המאפליה.

14. בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק לא

(לא) וַיֵּרָא ה' כִּי שָׁנוּאָה לְאֵה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָה וַרְחַל עֶקְרָה:

15. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קכג עמוד א

לעולם רכות ממש, ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה, שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים: שני בנים יש לה לרבקה, שתי בנות יש לו ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן, והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת: גדול מה מעשיו? איש רע הוא מלסטם בריות, קטן מה מעשיו? איש תם יושב אוהלים, והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה. והיינו דכתיב: וירא ה' כי שנואה לאה, מאי שנואה? אילימא שנואה ממש, אפשר? בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, בגנות צדיקים דבר הכתוב? אלא ראה הקדוש ברוך הוא ששנואין מעשה עשו בפניה - ויפתח את רחמה

16. קדושת לוי בראשית פרשת ויצא

וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה (כט, לא). ואיתא במדרש (תנחומא ויצא, ד) כי שנואה מעשי עשו בעיניה. הענין, השם יתברך מונע הטבע מן הצדיקים ומהפך מחמת שמתאוה לתפילתן, כנודע שלזה היו אמותינו עקרות כדי שיתפללו על בנים (יבמות סד, א), ולא היה בלא זה מתפללת שלא תפול בגורלו של עשו (רש"י לעיל פסוק יז; ב"ב קכג, א), ולזה לא מנע השם יתברך ממנה הריון, כי היא די לה התפלה זו מחמת שמתאוה הקדוש ברוך הוא לתפילתה. והבן:

17. בראשית (פרשת ויצא) פרק ל פסוק כב - כג

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֶלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ: (כג) וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אֶסָּף אֱלֹקִים אֶת חַרְפְּתִי: רש"י

(כב) ויזכר אלקים את רחל - זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים.

חרפתי - שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרש

18. משנה שכיר בראשית פרשת ויצא

וכמו כן יש לומר דרחל באה לפני יעקב בבקשתה בדברים כאלו שמורין ששמה כל בטחונה ביעקב, הבה לי בנים ואם אין וכו', כאילו יחסה כל הישועה אל יעקב, על זה חרה אפו וכי תחת אלקים אני וכו'. וזה נמי הכוונה של התרגום הא מני את בעיא הלא מן קדם ה' תבעין, כי בפשיטות קשה מה אמר לה הלא מן הראוי לפנות אל הצדיק בבקשה, אבל לפי הנ"ל מובן שנראה מלשונה ששמה כל בטחונה עליו, על כן הורה לה בתשובתו שאל תעשה כן רק שתתפלל אל הקדוש ברוך הוא בעצמה וגם הוא יתפלל בעדה, וכן עשתה, על כן כתיב להלן [כב] "ויזכור אלקים את רחל וישמע אליה אלקים ויפתח את רחמה", היינו

19. אלשיך על בראשית (פרשת ויצא) פרק כט פסוק יז

ועיני לאה רכות... והנה הודיעתנו תורתנו הקדושה כמה מעלות טובות לנפש תדרוש את ה' אלהינו ותתחנן אליו יתברך, כי הלא כל כחות גדולים טבעיים והשתדלות נמרץ אשר היו לשכנגדו, לא יועילו לנצחו, כי הביטו וראו כי הנה רחל היתה בדרך טבע העולה ליעקב ולא לאה, ועל שעיני לאה רכות שהתחננה לה' ובכה תבכה, על כן גם שרחל היו לו כחות ארבעה לנצחה א. הטבע שנרמז כבר כי היתה הקטנה הראויה ליעקב. ב. כי ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה. ג. כי (יח) ויאהב יעקב את רחל ולא את לאה. ד. השתדלות אשר עשה יעקב לבלתי יקח את לאה כי אם את רחל והוא כי התנה ואמר אעבדך שבע שנים ברחל, ולשלא יעשה לבן מרמה לתת לו אחרת ששמה רחל מן השוק על כן אמר בתך, ולשלא ישנה שמותן ויקרא את הגדולה רחל, על כן אמר הקטנה, וכל ארבעה אלה נוסף על היות רחל בת זוגו ולא לאה, אין צריך לומר שלקחה גם היא כי אם שהיא קדמה לה, הוי אומר כי אין כאלהינו לכל אשר יקראוהו באמת, וטוב טוב אשר יעזרנו הוא יתברך מכל משכימי קום בכל כחות שבעולם, כי הלא לאה קדמה כסיפור הכתובים ממשיכים הענין:

20. אמרי פנחס א כסלו רבי פנחס שפירא מקוריץ ו

"הקשה הרב הקדוש ר' פנחס מקאריץ זי"ע למה כל הימים טובים חלים בעת מילוי הלבנה, ואילו חנוכה הוא בסוף החודש. וגם למה מצוה להניח נרות חנוכה למטה מעשרה טפחים ולמה מצוה להניחם ברשות הרבים ולמה זמנה עד שתכלה רגל מן השוק. ותירץ, שקודם נס חנוכה היתה כביכול ירידה גדולה לשכינה, שנכנסו גויים להיכל, ולכן היה צריך לרדת משמים אור גדול שיאיר אפילו במקומות הנמוכים. ולכן חנוכה הוא בסוף חודש ודוקא למטה מעשרה טפחים כי "לעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה" ודווקא ברשות הרבים, במקום הקליפות, ודווקא בלילה שהוא זמן התגברות המזיקים והאור מגיע אפילו לבחינת רגליים"

פניה אל ה' מתוך הרפיה

21. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נה עמוד א

כל המאריך בתפלתו ומעיין בה (אומר בלבו שתיעשה בקשתו לפי שהתפלל בכונה). סוף בא לידי כאב לב שנאמר: תוחלת ממשכה מחלה לב. ואמר רבי יצחק: שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם, ואלו הן: קיר נטוי, ועיון תפלה, ומוסר דין על חברו לשמים! -

22. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צח סעיף ה

אל יחשוב: ראוי הוא שיעשה הקדוש ברוך הוא בקשתו כיון שכוונתי בתפילתי, כי אדרבה זה מזכיר עונותיו של אדם (שע"י) כך מפשפשין במעשיו לומר בטוח הוא בזכותיו, אלא יחשוב שיעשה הקדוש ברוך הוא בחסדו. ויאמר בלבו: מי אני, דל ונבזה, בא לבקש מאת ממ"ה הקדוש ברוך הוא, אם לא מרוב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו.

23. תהלים פרק מו פסוק יא

(יא) הִרְפוּ וַדְּעוּ כִּי אֲנֹכִי אֱלֹקִים אֲרוּם בְּגוֹיִם אֲרוּם בְּאֶרֶץ:

סיכום:

יעקב רחל ולאה כל אחד בזמנו הגיע לנקודה של משבר גדול והתמודדות. גדולתן של האבות והאמהות היה לראות בנקודת המשבר הזדמנות לשים את כל בטחונם בה' ומתוך כך לעלות ולהתקדם למקום שה' מייעד אותם. תחושת בדידות מפנה את כל המסיחים ומאפשרת לנו להכנס תחת חיקו של הקב"ה. כשיודעים לנצל את המציאות הזו בצורה נכונה מטפסים ועלים ואפילו מצליחים להפך מציאות מן הקצה אל הקצה נגד כל הסיכויים.

